

КОПРИВЩЕНЦИ

април 2008
Брой 5

НЕПЕРИОДИЧНО ИЗДАНИЕ НА ОБЩО КОПРИВЩЕНСКО НАСТОЯТЕЛСТВО
излиза от 2005 г.

Из „България на длан“ – посрещане на руските освободители

НОВИЯТ СТОПАНИН НА КОПРИВЩИЦА

Интервю с Любомир Цеков – специално за вестник „Копрившеници“
Честит избор и успешен мандат!

– Г-н Цеков, имате ли усещането, че ще сте стопанин на най-големия жив музей на България?

– Благодаря за пожеланието. Изборът ми за кмет на този красив град е не само удовлетворение

от 50-60 човека. Все пак фирма „Прибор инвест“ ЕООД, в която се изработват продукти за ел. оборудване, мандра „Дядо Либен“, чиято продукция е на вътрешния и международния пазар, два шивашки цеха, са основните предприятия в общината, които работят в частния сектор. Работни места се създават в хотелите и ресторантите, в картофопроизводството, скотовъдството; дърводобивът и дървопреработването също се развиват в Копривица. Това е само един частичен вертикален разрез на икономиката в града.

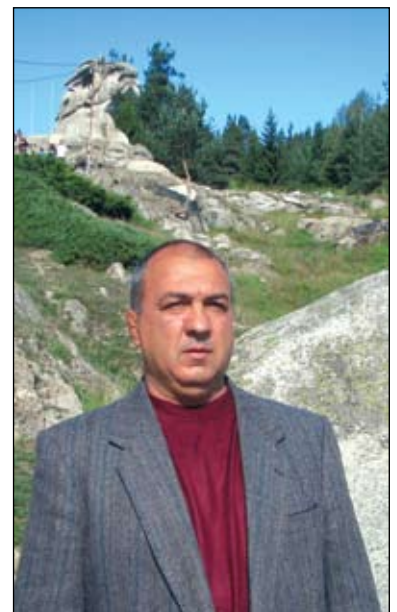
– В държавния сектор как стоят нещата?

– През отминалия мандат бе създадено звено „Селско и горско стопанство“ към Община Копривица, на което е възложено управлението на общинския горски фонд, съобразено с лесоустройствения план (ЛУП) от 2004 година. Приоритет е задоволяване на нуждите на местното население от строителен материал и дърва за огрев. През 2007 година на преференциални цени бяха закупени около 4 хил. кубически метра дърва за огрев. Тази година на удобни места близо до града ще има на склад 6 хил. куб. метра. За опазване горите от пожар е необходимо да се поддържат и изграждат минерализирани ивици. За 2008 г. ще ги увеличим с още 2 км и ще продължим почистването на вече съществуващите – 17,9 км. През изминалата година бе направена есенна почвоподготовка на част от местата, предвидени за залесяване през 2008 г., а през есента на тази година ще направим същото на 380 дка, 175 дка ще залесим с бук и дъб върху площи от пожарища.

Важна част от развитието на Копривица остава туризмът и свързаните с него дейности – съхраняване на природната среда, на богатото културно-историческо наследство, развитие на изградените хотели и ресторанти, подобряване на инфраструктурата.

Община Копривица ще търси възможности за сътрудничество с частния бизнес. Създаването на нови семейни фирми ще увеличи заетостта. В тази връзка заедно

със Съвета по туризъм и нечленуващите в бранша хотелиери и ресторантьори ще работим за повишаване на качеството на предлаганите услуги. За да има туризъм на високо ниво, един от важните сектори е развитата транспортна инфраструктура. Общинското ръководство ще изисква от превозвачите на територията

ни и добро качество на услугата. Община Хисаря, в партньорство с нашата община и със съдействието на БТС, ще работи по проект за ремонт и рехабилитация на път от туристически комплекс „Бунтовна“ през местността Пересятица в землището на община Хисаря, до пресечката му с пътя гр. Копривица – хижа „Барикадите“. Той е най-пряката и удобна връзка на туристическите маршрути до многобройните исторически места и паметници на нашето културно наследство в общините Копривица, Стрелча и Хисаря.

От общо 13 музея в Софийска област 6 се намират в нашия град. Наред с културно-историческия туризъм тук можем да развиваме и конгресен, екологичен, селски. Много тревожен е фактът, че на територията на общината все повече паметници на културата се рушат и остават неподдържани от собствениците им. Неотговорното им поведение ще доведе до разрухата

(На стр. 2)

130 години от Освобождението

Обратно време

Беше март. Виелиците спряха. Сан Стефано свиреше отбой. Конници конете си пояха в края на топовния порой...

Беше ден последен и начален – в робските ни сънища желан. Огън върху мъката запален и живо т от никой неживян...

Сенките над Босфора запахва в страх от Симеоновия стан... Сабите драгунски замълчаха в изгрева – от всеки пожелан.

Беше Рождество на Свободата – първа пролет в зимата безкрай. Птиците празнуваха крилато – полет към божествения рай...

Беше празник – кратък като песен. Върна се копривщениският ден! Времето велико ни понесе в полета – за бъдеще роден...

Харалампи Харалампиев

ВЕСТИТЕЛКА НА БЪЛГАРСКАТА СВОБОДА

Уникално копие на Копривица в театралната експозиция „България на длан“ включва четири къщи, образец на възрожденската архитектура

България има нужда от хора идеалисти. Към пределния прагматизъм, който ни е завладял, трябва да се привнесе лека нотка на идеализъм. И тогава невъзможното става възможно.

Така режисьорът Съни Сънински обяснява идеята си да направи една мини-България чрез точните копия на нейните духовни емблеми. Всъщност желанието на изявения режисьор и на съпругата му – актрисата Стефани Рачева, е да променят отношението ни към исторически обекти, станали според тях клишета в съзнанието на българина. Така се ражда проектът „България на длан“, който се осъществява под патронажа на президента на Република България Георги Първанов. В приветствието си до авторите на експозицията г-н Първанов заяви: „За мен е удоволствие да стана патрон на единствената по рода си изложба „България на длан“. Ако ние, българите, имаме нещо, с което да сме били винаги част от Европа, това са именно нашата богата история и културно-историческо наследство. То е не само нашата памет, но и нашата най-ценна визитна картичка за света... Експозицията „България на длан“ е място, където децата ни могат да научат и да видят повече за историята на своята страна.

(На стр. 8)

*Като годоха, годоха,
годоха и пригодоха,
пустите руси, руснаци,
руснаци, донски казаци.*

*Конете като бягаха,
турците като гонеха,
предните трева газеха,
задните пепел дигаха.*

Същинска Средна гора е последната сигурна „преграда“, чрез която турската армия и башибозук разчитат да дадат отпор на руското настъпление. След завземането на Плевен на 28.XI.1877 г. ген. Гурко получава заповед да премине Стара планина. Заповедта е трудно изпълнима, защото турските позиции са добре укрепени под ръководството на английски инженери. Отбраняват се от Шакир паша. Стратегическата мъдрост на Гурко е в това, че той прави успешен обход през Врачеш – Чурек и връх Баба. Девизът му: „Аз отговарям пред историята и Отечеството си“, и днес има своята сила.

РУСКО-ТУРСКАТА ОСВОБОДИТЕЛНА ВОЙНА

Политическите тежнени на българите съвпадат с имперските интереси на Русия, която търси излаз на Черно и Каспийско море. Разликата е в това, че руските воители идват тук като освободители, а не като завоеватели. Едва ли има днес разумен българин, който да не тръгне пред доброто и вечното, осеяно от руските воители. При минусови температури близо хиляда войници и 150 офицери, както и част от оръдиата, са заснани от ледената виелица и сняг на връх Баба и от тях нищо не се вижда. „Да бяхме се били с дявола, щеше да бъде по-добре, отколкото с виелицата на връх Баба“ – признава генерал Дандевил.

Около Козница и Копривщица се развиват военни действия с важни последици. Цветът на града е избит или затворен в крепостите на о-в Родос, Кипър, Синап, Цариград и др. Съдбата на повече от 400 души след разгрома на Априлското въстание е жестока. Има въстаници, за които не се знае къде са.

След дни турските части са принудени да напуснат Козница при с. Лъждене и с. Душанци и започват отстъпление през Копривщица – за Стрелча и Пловдив. Полк пехота от колоната на полк. Комаровски настъпва по коларския път на река Тополица и по пътеките към „Три могили“. Ген. Клод със своята гвардейска дивизия ги преследва. Населението на града още не е забравило зверствата по време на Априлското въстание, насила е изкарвано да работи на турските укрепления около града и по пътя към Клисура. 20 табора на Искер паша отбраняват Козница в местностите Устето, Климаш, Аргъвица и Златьовица. Допълнителни укрепления строят и при Челопеч. „На война са сабя назаем не дава“ – пише в речника си Найдено Геров, когато определя войната. Близо 400 волове, коне, овце, каруци и друг инвентар плячкосват от населението. Нещо повече – турците рушат и мостовете на река Марица. В спомените си Михаил Маджаров описва трагедията на обикновените турци, които в мразовитите дни на декември тръгват, за да напуснат векове наред владените земи. Те са имали съчувствието на българите, но не са убивани, не са клани. Полк. Комаровски започва овладяването на Козница. Той прави обход на турските части откъм долината на река Тополица. Донските казаци преминават през Климаш и се насочват към „Три могили“ и „Св. Димитър“. Дванадесетият Великолушки полк се придвижва по река Тополица. Войските на ген. Карцов от източната част на Същинска Средна гора и на полк. Комаровски от запад, като се съобразяват с терена и разположението на Искендер-пашовата армия, осигуряват настъплението.

На 29.XII.1877 г. (стар стил, 10.I.1878 г. – нов стил) Копривщица е освободена от турската тирания с помощта на руските воители. В спомените си учителят Христо В. Пулеков пише: „Но радостният глас всъде почна да се разнася: „Турци няма! Турци няма!“ Жителите се събираха като

омаяни и чудеца се на това, че е станало. Децата, като бяха се разтичали из града да гледат где са къртили и ограбвали дюкянните турците, завчас почнаха да викат с възхищение: „Руси дойдоха! Русии дойдоха!“ Най-напред пристигат казаците, после пехота от 3 хиляди войници. А само преди дни – продължава учителят – турците скърцаха зъби въз нас и готвеха се да ни избият и да запалят града. Рожество Христово наближи. Турските офицери викаха въз нас: „Утре на празника ви ще ви храним с печени човешки глави!“ Приготвят въжа да свързват жителите.“

На руснаците копривщеници гледат като „на небесни същества, дошли да прогонят демоните – турци от светая земя на Отечествово ни“. Новата 1878 г. отпразнуват заедно. Всички влизат в светия храм, пеят славословие и благодарят на Всевишния за избавлението от тежкия фараонов ярем. И днес след повече от столетие думите на доблестния учител са правдиви: „Българският народ е длъжен вечно да остане признателен и бла-

„Истинските руснаци изпитват изключителни симпатии към нашите въжделения; ако между руснаците има и врагове, които искат да ни видят под вечно робство, то те са чужденци, които са научили руски език, но никога няма да станат руснаци.“ „Русия не може да ни бъде неприятел“ – пише Л. Каравелов във вестник „Независимост“ още през 1874 г. Правителствата се сменят, убежденията на дипломатите се менят, честните лица умираат. Народите живеят и вървят напред, като се готвят за по-добро бъдеще. През пролетта на 1878 г. Л. Каравелов за последен път посещава родния си град. Тук е с представителя на Славянския комитет в Русия подполковник Наршокин. На срещата присъства и неговият съгражданин Михаил Маджаров. През месец февруари 1878 г. е в Сан Стефано за контакти с граф Игнатиев. През октомври 1878 г. е вече в Русе. Желанието му да продължи своята дейност с цел не да се руши, а да се изгражда, не се осъществява. На 21.I.1879 г. той умира в Русе. Руският вицеконсул в Пловдив Найдено Геров по време на войната

На 2 март кметът Любомир Цеков откри паметна плоча на руския воин Аврелиан в двора на храма „Св. Николай“

годарен на Великата ни благодетелка Русия, на която героите проляха драгоценната си кръв за нашата земя, за да строят железния ярем, който отоманците бяха наложили на българите...“

Недко Каблешков, брат на апостола Тодор Каблешков, в „Спомен за детството ми“ пише за камбанения звън на двете черкви, за тържествената панихида за падналите и за молебена за живите. Като приема конници в просторния двор на къщата, Недко Каблешков пише за руснаците, че са все млади, хубави, стройни, бодрни, усмихнати момци, облечени спретнато в красиви униформи. Сравнението, че си приличат като „два стръка иглика“, е трогателно. Тъй като улиците са заледени, хората ги поспивали с пепел или въглени от печките, магалите и камините, за да не се хлъзгат конете на руснаците. И това е начин на признание. Майката на о.з. генерал Димитър Кацаров, като приела близо десетина души, им подарила долин гаша, защото техните за нищо не ставали. Коила Доганова пише, че майка ѝ дава своите четири ръжени хлебчета, определени за празника, с шарена сол на руснаците. Жени, деца и старци, след толкова лишения и мъки оцелели, се събират да посрещат своите спасители. „Всеки откъснал здравец или друго незамръзнало цвете, взел бълчица, павурче, медник или ракия, за да поднесе на изжаляните и уморени войници.“ Създи на признателност се леят от очите на посрещачите, създи от умилението обливат лицата на героите. По предложение на руското войнство на населението на града на общо събрание в училището избират своя първи кмет – учителя Христо поп Марков. Настъплението на руската армия тези дни е съпроводено и със смъртта на казаха Аврелиан. Той е прострелян от турците. В присъствието на всички свещеници, на цялото население и руснаците той е погребан в двора на черквата „Св. Николай“ с военни почести. След десетилетия на мястото, където е убит, копривщеници му издигат паметник със следния текст: „За вечна слава на падналия тук на 29.XII.1877 г. руски офицер за свободата на Копривщица. 1939 г.“ Когато се връщаме в годините на Освободителната руско-турска война, не бива да изпускате, че Любен Каравелов, макар и болен, е преводач в руската Главна квартира. Негови са думите:

се свързва с княз Черказки. Той е назначен за първи губернатор в освободен Свищов. Найдено Геров е мост в отношенията между Русия и България. Той отдели много сили за правилното насочване на руската политика по българския въпрос.

В Освободителната руско-турска война участват като опълченци десетки копривщеници. Сред тях се откроява Константин Искров Кесяков. Роден е през 1837 г. Дядо му е чорбаджи Вълко Чалъков, известен със своя принос за развитието на учебното дело в града. Константин учи в Пловдив и по препоръка на Найдено Геров заминава за Одеса и Москва, за да продължи образованието си. В математическия факултет на Московския университет защитава дисертация и става кандидат на математическите науки. Учи и в Константиновското военно училище като юнкер. Постъпва в гвардейския Преображенски полк в Петербург. През 1867 г. участва във Втора българска легия в Белград. През месец април 1877 г. Константин Кесяков е назначен от ген. Столетов за командир на Първа опълченска дружина. Тук са неговите земляци Христо Тренов, Кръстьо Бенев, Рашко Ст. Вакарело, Никола Герджиков, Иван Ст. Камбуров, Петко Н. Радомиров и др. Близо 80 са опълченците от Копривщица. Константин Кесяков участва като преводач при връщането на Самарското знаме в Пловдив и поднася поздравленията на българите към населението на Самара. Княз Романов пише за храбростта на подполковник Кесяков при отбраната на Шипка. На 21-23 август 1877 г. той е в атаката към връх Свети Никола и засилва бойния ред на 36-ти пехотен Орловски полк в тила срещу войските на Вейсел паша. Дванадесет души опълченци К. Кесяков оставил да попълни батареята. Може да се приеме, че тези опълченци са първите български артилеристи по време на войната. К. Кесяков участва в боевете при Стара Загора. На 19 юли 1877 г. командва левия фланг и лично води дружината в контраатаки, прикривайки оттеглянето на останалата част. В боевете на превземането на Жеравна и Котел участва със своя вече богат военен опит. След Освобождението К. Кесяков последователно е назначаван за търновски губерски воински началник, за началник на Пловдивското губерско училище и за началник на Румелийската милиция. Участва в Съединението на Княжество България с Източна Румелия. След Берлинския договор заминава за Петербург. През месец август 1886 г. взема участие в детронацията на княз Александър Батенберг, считайки, че той е виновен за промяна в отношенията между България и Русия. В писмо до Оливи Панов Стефан Стамболов посочва, че за всички може да има амнистия, но не и за Константин Кесяков. Принуден да напусне родината си, генерал-майор Кесяков постъпва на служба в Руската армия. Умира на 3 март 1900 г. – ден, за който отдава сили, познания, опит.

**К.ф.н. Парашкева
Атанасова Панталеева**

Кметът Любомир Цеков получава картина от председателя на ОКН Огнян Палавеев по повод изборния му успех

НОВИЯТ СТОПАНИН НА КОПРИВЩИЦА

(От стр. 1)

на къщи от местно и национално значение. И ако Копривщица е имала около 380 недвижими паметници на културата, след две години тя ще се окаже с по-малко от поне 100.

Друг момент, на който общинското ръководство ще обърне подобаващо внимание, е възстановяване и експониране на тракийската царска резиденция в местността „Смиловене“ в землището на нашия град, датиращ от IV век преди Христа. Местоположението ѝ между двете общини – Копривщица и Стрелча, е атракция и ще бъде включена в туристическите дестинации. В края на 2007 година направихме пътя до обекта и по този начин улеснихме работата на археолозите. Що се отнася до културната и развлекателната дейност, и през 2008 година съвместно с местното читалище „Хаджи Ненчо Палавеев“ ще продължим да организираме народни тържества под т.нар. „медгански хора“. За Копривщица незаменима атракция е традиционното възпроизвеждане на епизоди от избухването на Априлското въстание. Заедно с Общото Копривщенско настоятелство ще работим за провеждане на Националните събори на народното творчество под егидата на ЮНЕСКО.

– Бъдещето на един град зависи от младите. Как ще ги задържиме?

– На вниманието ни на първо място стои възраждане на Копривщенското училище. Съвместни са усилията на Управителния съвет на Общото Копривщенско настоятелство (ОКН) и Общинския съвет, защото разбираме, че на масата трябва да бъде поставен и този въпрос. Той не търпи отлагане във времето. Образованието трябва да бъде обсъдено в по-разширен вариант, в който да вземат участие педагогическият персонал, общинското ръководство, цялата копривщенска общественост. Особено съм благодарен на Управителния съвет на ОКН, който ни подкрепя в усилията ни за разкриване на паралелка в нашата гимназия, която да бъде филиал към Националния учебен комплекс по култура – Горна баня. С помощта на специалисти трябва да тръгнем отначало и да положим началото. Наред с това трябва да превърнем Климатичния пансион в модерно общинско ученическо об-

щежитие за деца от цялата страна. За разнообразяване на учебния процес в извънкласните дейности педагогическият персонал работи върху проект „Учим и творим след учебния час“. За кариерното развитие на учителите Община Копривщица ще подкрепи проект на гимназията ни, ако той бъде одобрен. Подготвяме проект, с който ще кандидатстваме за подмяна на дограмата в коридорите на училището. В извънкласните дейности ще се разширяват самодейните колективи, предвиждаме създаване на клубове за патриотично възпитание, изграждане на школи по занаяти.

– Дарителството?

– Дълбоки са традициите на дарителството в Копривщица. Най-големият благодетел на града ни хаджи Ненчо Палавеев е дарил цялото си богатство на родната Копривщица. Многобройни са примерите за създаване на обществени блага във възрожденския град. И днес копривщеници милеят за града на дедите си. Потомците на стари родове, развили свой бизнес, даряват средства за различни прояви. Копривщеници „от старо време“ и техните потомци са били и са широко скроени хора.

– Рекламата?

– Необходимо е по-активно рекламиране на Копривщица на националния и международния пазар. Пример за това е продължаване на рекламата за града ни на швейцарския пазар след участието ни в туристическия панаир в гр. Лугано, Швейцария. Копривщица е включена в официалния уебсайт на носителите на швейцарските туристически награди. В края на октомври и началото на ноември миналата година нашият град получи сребърна плоча в категорията „Музей на открито“. Ще продължим да представяме възможностите за туризъм на града и региона на изложенията в провинция Бавария, Германия, и на вътрешния пазар.

– Какво бихте пожелали на читателите на вестник „Копривщеници“?

– Желая на всички здраве! Да работим заедно за Копривщица, за нейното съхранение като архитектурен резерват с богата история, бит и култура.

**Екуп на
в. „Копривщеници“**

КОПРИВЩЕНСКАТА ОБЩИНА

Ролята ѝ за просветното и културното издигане на селището

Най-рано се създават общини и най-резултатна е дейността им в села с чисто българско население, някои от които се превръщат по-късно в градове, както е случаят с Копривщица. Там, където се появява българска община, се изявява и утвърждава българското национално съзнание, откриват се училища и читалища, които поддържат развитието на възрожденския процес. Общините уреждат на широка основа своите училищни и църковни дела, обединяват се за решаване на местни и общонационални задачи.

В Копривщица съществува българска община още в началото на XVIII век. За това свидетелства общинският печат от 1717 година, с който се подпечатват някои по-късни документи. В началото и втората четвърт на XIX век сред най-изявените български общини е копривщенската. Важно място заема уставът ѝ. Той е съставен на 27 август 1871 година и е вписан в кондиката на общината. В него се определят задачите, а именно: „Да се покажат в добър ред всичките общини в селото ни работи – църковни, училищни и пр. – за успеха към просвещението и образованието на Отечеството ни.“ В член 13 от устава четем: „Днешното общо събрание разиска и одобри днешният устав и по силата на първия член избира следующите членове на общината: духовно лице поп Марко, председател Константин Доганов, членове: Тодор Десюв, Тодор Хр. Бивохар, хаджи Рале Либеков, Иванчо Хаджи Христов, Нешо Сараф, Цоко Будин, Геро Кунчев, писар: Христо В. Пулеков.“

Властта са те, очертаващи границата на едно общинско самоуправление, на една своеобразна малка република, съчетано с големи духовни излъчвания. Членовете на копривщенската община са предимно беглички, джелепи и търговци, които много ходят по света, много виждат и от хаджилъка и проумяват най-главното – ученият човек струва колкото сто неучени. Предвиждайки, че идва времето на

образованите люде, те работят за бъдещето. Копривщица е един напълно завършен модел на тип възрожденски град, създал свои институции и своя специфична култура и просвета. Общината открива и обзавежда училища, назначава и контролира учителите, грижи се за набавянето на учебници и учебни помагала, открива читалище, подпомага издаването на нови светски книги, организира разпространението на излизащите периодични издания, търси спомоществатели за развитието на просветата.

През 1820 г. в Копривщица се открива общо килийно училище, а през 1822 г. – Първото обществено народно училище. През 1835 г. общината изпраща учителя Захарий Икономович Круша в Габрово, за да се запознае с новата взаимноучителна метода на Неофит Рилски и я въведе в училището. С това нововъведение копривщенското училище привлича от всички краища

на България много младежи. Вълко Чалков подарява градината си край река Тополка, отпуска значителна сума, за да се построи училище, което в 1837 г. открива Неофит Рилски. Общината назначава за главен учител Неофит Рилски, който се изявява тук като блестящ преподавател, общественик и книжовник. Занятията се движат по нарочен за целта правилник и таблица, изработени от него, като си подготвя учебния материал сам предварително. В практическата му педагогическа дейност се наблюдава стремеж към осъществяване

се превръща в епоха за просветното и културното развитие на Копривщица в периода от 1846 до 1850 г. Той основава и открива в 1846 г. в селището първото българско класно училище по подобие на руските гимназии с преподаване на новобългарски език по съвременни методи. В записките му по новите учебни предмети – алгебра, геометрия, естествена история, география, търговски познания, антропология, може да се види образцовата методична обработка и чистият български език.

Друг виден копривщенски учител е Йоаким Груев. Той поставя началото на българската преводна проза в Копривщица, превеждайки „Райна, княгиня българска“ (1852 г.), „Сирота Цветанка“ (1858 г.) и Карамзиновата „Бедна Лиза“. Другите двама учители Христо Попмарков и Найден Попстоянов издават по няколко учебника. Учебниците им са написани на чист и правилен български език.

През 1850 г. със съдействието на общината е открито девическо училище, а в 1869 г. общината одобрява устав на основаното читалище с автор Найден Попстоянов, печатан в Цариград. Цялото имущество и книжно богатство на училищната библиотека преминава към читалището за общо ползване. Чрез посредничеството на общината Копривщица се снабдява с вестници и списания, които всеки може да прочете в читалището и да научи последните новини. Получавани са почти всички български периодични издания, като се започне от първите „Любословие“ и „Цариградски вестник“ и се свърши с последните „Знание“ на Л. Каравелов и „Секидневний новинар“ на Павел Бобеков, от който се намират броеве,

които няма никъде другаде. От Копривщица са писани и публикувани дописки във възрожденската преса, като най-честа тематика е състоянието на общинските дела и преди всичко състоянието на училищата, годишните изпити, празнуването на св. св. Кирил и Методий, поведението на учителите. Оттам научаваме, че още в 1830 г. дякон Йосиф, учител, въвежда като учебен предмет източноцърковно пеене. Общината събира спомоществатели за издаване на религиозно-нравствена учебна и светска литература.

Копривщенската община „треперела“ над своите училища. Поради това никак не е случаен фактът, че Копривщица изпраща много свои питомци по колежи, лицей и висши училища. Достатъчно е да споменем само Найден Геров и Михаил Маджаров. Общинарите мислят за бъдещето, когато в свободната българска държава според тяхната прозорливост ще има остра нужда от просветени държавници.

С цялата своя работа за просветното и културното издигане на градеца копривщенската община решава някои въпроси от общонационално значение. Въз основа на богатия опит на копривщенското възрожденско училище се изгражда и установява на наша почва учебното съдържание на преподаваните предмети, постепенно се обновяват формите и методите на учебно-възпитателната работа, съставят се учебници. Из средите на копривщенските учители излизат едни от най-добрите преводници и съставители на учебници. Копривщенското училище придобива облик на строго регламентирано учебно заведение, послужило чрез това на много училища в страната.

Усилията на общината превръщат селището в средище на просвета и култура със значителен национален принос.

Райна Каблешкова
член на УС на ОКН

„Копривщица е един малък свят, в който се отглеждат духът и идеите на цялото Българско възраждане“.

Благоприятното географско разположение, богатото историческо наследство, великолепната природа и дадености, чистият въздух и води, неповторимите местности и изгледи, условията за стопанско развитие, присъствието на будни хора е даденост за успешна стратегическа визия за развитие на Копривщица и управление на целия Средногорски район.

А било е време, когато, по думите на Бенковски, Копривщица е била една готова република: „тя имаше развито скотовъдство и занаяти, стигна до европейските и азиатските пазари, имаше големи търговци.“

С усилията на копривщенци голите планински хребети за времето след Освобождението и до края на 20 век са залесени с гори и горски видове, ливади и пасища, земеделска земя, индустрия – завод за крепежни елементи, шивашка промишленост, млекопреработвателно предприятие, работилница за услуги, дървопреработващо предприятие и др.

Икономическият застои, по-бавните темпове на промяна сега са временно явление. Копривщица се променя всеки ден и предстои да осъществи набелязани цели и успешно развитие.

Гаранция за успех са хората на Копривщица, които са привързани към своя роден край и съхраняват традициите и опита на своите предшественици.

Векове наред този обновителен процес се свежда до няколко насоки.

ПЕРЛАТА НА СРЕДНА ГОРА

Аспекти на настоящето и бъдещето

Първо – постигане на ОПТИМАЛНО и ефективно взаимодействие между природния комплекс, предимствата на местоположението, населението и общинската икономика с цел устойчиво и балансирано развитие на града.

Второ – достигане на висок темп на икономически растеж на основата на туризма, екологично земеделие и животновъдство и свързаните с него производства, внедряване на нова техника, технологии и организационни форми.

Трето – развитие на горското стопанство чрез изработване на обширен план за многофункционално стопанисване на горите и редица инфраструктурни начинания.

Четвърто – всичко това на базата на изграден и функциониращ конкурентоспособен график на общинската икономика, на качествено обслужване на населението и икономическите субекти, с активното участие на общината и населението в интеграционните процеси на ЕС.

Какви са стратегическите цели, свързани с визията (перспективите) на Копривщица?

– Ограничаване на темпа, с който намалява броят на населението, и постепенен преход към устойчиво демографско развитие.

– Привличане на инвестиционни ресурси и нови инициативи в това отно-

шение – по подобие на гр. Банско и други динамично развиващи се туристически центрове. Развитие на околностите на града и повишаване на потенциала в туристическото предлагане.

– Увеличаване дела на обработваемите земи на територията на общината. Развитие на животновъдството – увеличаване броя на овцете, внедряване на нови породи, увеличаване на добива на мляко за нуждите на предприятието „Дядо Либен“. Създаване на модерни форми и съоръжения и обединяването им във ферми, ползващи ресурсите и възможностите на Европейските фондове.

– По подобие на разработките в общините Панагюрище, Стрелча, Берковица да се разработи план за многофункционално стопанисване на горите в общината. От това национално богатство, което има Копривщица, следва да се възползва цялото население и потомство.

Култивиране и облагородяване на масиви от малини, модифицирани площи на горски ягоди, вишневи градини, гъби, билкопроизводство, пасбища – екологично чисти продукти, от които чрез съвременни технологии (консервиране, дълбоко замразяване) ще стигнат до европейските пазари.

– В сектора на културно-познавателния туризъм се съдържат най-значителните резерви за растеж и увеличаване на

потенциала на Общината.

Очевидна е обаче необходимостта от нови, по-високи критерии на условията в хотелските бази, в заведенията за хранене – влагане и привличане на инвестиции в по-модерни хотели и заведения с всички изисквания и удобства – басейни, зали с фитнес, сауни за по-претенциозни и с високи доходи клиенти, разположени в определени места на града и в околностите му, СПА центрове и др.

Разбира се, повишаването и на категорията им.

Копривщица следва да запази определеното специализиращо място в производството на картофи в югозападния район, като се вземат мерки за увеличаване на относителния дял на обработваемите ниви, чийто дял към 2003-2004 г. е 50% от общата площ.

Няма да бъде далеч денят, когато картофите директно ще се изнасят в страните от ЕС по цени, превишаващи с 30-50% сегашните, получавани на българския пазар.

Всички тези стратегически цели и задачи ще създадат десетки работни места, ще задържат млади хора и ще привлекат други, брутният продукт ще расте, паричните потоци ще се увеличават. Ще растат оборотните средства за производство, за потребление, услуги, за поминък, за възпроизводство, за по-добър и смислен живот.

Това е пътят, който извървяха населени места, близки по релеф и характер на територията, по природни дадености, по човешки ресурс на Копривщица.

Всички тези цели и задачи са голямо предизвикателство за органите на местното самоуправление и всички граждани на Копривщица.

Необходима е обаче постоянна, добре мотивирана публична дейност за мобилизиране на цялата общност – органите на местната власт, местния бизнес, политически и обществени организации, инициативни граждани, за осигуряване на необходимите ресурси, условия и мерки и организации за постигане на целите.

Всичко казано дотук ни най-малко не изчерпва богатите възможности от подходи и мерки за израстване на града и промяна на статуквото.

Ще се съгласим обаче, че днес „перлата не блести така ярко“.

Слагам ръка на сърцето – всички хора милеят и работят за Копривщица, но улисани в лични и други ангажменти, недооценяваме нашия личен и обществен дълг за процъфтяването на града.

Нека дълбоко да осмислим и оценим призива към всички нас, граждани и обичайчи Копривщица „Обичай и работи за своя град – той много повече е твой, отколкото на който и да е друг“.

Иван Василев
член на УС на ОКН
(Очаквайте продължение в следващия брой)

КОПРИВЩЕНСКОТО УЧИЛИЩЕ

Министърът на образованието и науката доц. Даниел Вълчев на юбилейните тържества

Преди повече от 160 години в Копривщица се е положило началото на новобългарската просвета и култура, когато будни, богати и благотелни люде открили първото обществено училище в къщата на чорбаджи Вълко Чалъков.

Учението се ръководило от даскал хаджи Геро Добрович – Мушек. Но много скоро сградата отесняла, за да побере всички азбучарчета. Тогава чорбаджи Вълко Чалъков дарява своята градина край река Тополница за градеж на ново училище.

С предплата от 6000 гроша той склонил Неофит Рилски да бъде главен учител. Учебната 1837-1838 г. била открита в новосъграденото школо със слово на отец Неофит. През двете години престой в местното училище той го превръща в огнище с национално значение. От всички краища се стичат ученолюбиви българи да изучават светски науки. Сред най-известните ученици на отец Неофит са Найдено Геров, Йоаким Груев, Христо Пулеков и др. След оттеглянето на отец Неофит в Рилската обител те продължават великото му начинание.

В 1846 г. Найдено Геров се завръща в родната Копривщица и отваря първото българско класно училище. В него се изучавали български език и граматика, френски и гръцки език, история, землеописание, аритметика, физика и пеене. Копривщенското класно училище било едно от най-добре уредените. Уставът

Бъдещи „звездобройци“

му, изработен от главния даскал Веселин Груев, днес е ценно свидетелство за възхода на училищното дело през Възраждането. Тук са учили Любен Каравелов, Георги Бенковски, Тодор Каблешков, Найдено Геров, Христо Данов, Йоаким Груев и много други. През бурните дни на април 1876 г. училището е затворено, а учителите вземат активно участие във въстанието.

След Освобождението Петър Жилков приканва с училищния звънец децата от-

ново в класните стаи. По решение на Министерството на народното просвещение копривщенското училище прераства в гимназия. За целта е построена нова, модерна сграда, която приела първия си випуск през 1895 г., а Любен Каравелов е избран за неин патрон, както се нарича и до днес.

В същото училище учи и хаджи Ненчо Палавеев – Благотелата – така мило го наричат копривщеници.

През годините гимназията претърпява трудни моменти – закривана и оставяна като непълна, докато през 1931 г. Благотелата дарява 6000 златни английски лири за издръжка на местната гимназия, за което има специално благодарствено писмо от тогавашния министър на Просвещението – Константин Муравиев. Дарението било прието със закон, гласуван от Народното събрание, и в средата на 1932 г. били открити XI и XII клас, като гимназията станала класическа с изучаване на латински и гръцки език, на френски и немски език. Заплащането на учителите ставало лично от хаджи Ненчо Палавеев.

В сегашния си вид гимназията „Любен Каравелов“ е открита през 1935 г. Днешните нейни възпитаници изучават широкопрофилни предмети, които им дават възможност бързо и качествено да се адаптират към динамиката на днешното развитие на европейска България. Наред с точните науки, компютризацията и чуждоезиковото обучение младите копривщеници докосват тайните на изкуствата, които са крепили българския дух през вековете. Те навлизат в багрите на изобразителното изкуство, тъканите, шевиците, звуците на старинните и модерните музикални инструменти. Опознават интересния свят на старинната копривщенска архитектура и навлизат в тайните на туризма и уменията да представят пред гостите на Копривщица и света чудото на града-музей.

Успешното развитие на музейното дело и туризма в града изискват училището да се заеме с подготовката на кадри за тази дейност. За целта е наложителна известна промяна на учебния план и учебното съдържание, както и необходимите преподавателски кадри. По този начин СОУ „Любен Каравелов“ ще заеме предно място в днешното развитие на слънчева Копривщица.

Екун на в. „Копривщеници“

Новоучредена неправителствена организация

Във възрожденския град Копривщица се появи още една неправителствена организация „Заедно за България“, чиято цел е благотворителна и взимане на активно участие в културния живот, активизиране на копривщеници за изграждане на по-активно гражданско общество, за популяризиране на града в страната и по света.

Новоучреденото сдружение направи първите си дарения на ЦДГ „Евлампия Векилова“, на Клуба на пенсионера, на СОУ „Л. Каравелов“ и др.

Използваме предоставената ни възможност от вестник „Копривщеници“ да призовем обществениците и хората, заемащи отговорни длъжности, да се включат активно в работата за града.

С тази цел ние поемаме протегнатата ръка за съвместна работа и с Общото Копривщенско настоятелство.

Светослав Славов
председател на сдружение
„Заедно за България“

Преглед 150-годишнината на Благотелата

През 2009 г. се навършват 150 години от раждането на хаджи Ненчо Палавеев – дарител Първи на Копривщица. По този повод редакцията на вестник „Копривщеници“ приканва всички – млади и стари – да изпратят свои спомени, документи, снимки, есета, разкази, стихове или рисунки, свързани и посветени на Големия българин хаджи Ненчо Палавеев. Най-добрите ще бъдат публикувани.

Вашите материали можете да изпращате по пощата на адрес: гр. София 1797, ул. „Трайко Станоев“ № 3, тел.: 02/970 03 06, факс: 02/971 20 86, както и на e-mail: office@kopriv.org – за конкурса „150 години от рождението на хаджи Ненчо Палавеев“.

МАНДРА „ДЯДО ЛИБЕН“ – ЕВРОПЕЙСКА МАРКА

През 2007 г. в Копривщица по инициатива на Михаил Тачев – управител на мандра „Дядо Либен“, е регистрирано сдружение на млекопроизводителите. Неговата основна цел е запазване и защита на интересите на местните производители. Те са включени в системата за единно плащане на площ (СЕПП), по която вече са раздадени субсидии на всички нейни членове.

Фирма „Дядо Либен“ ООД – Копривщица е дружество с дългогодишен опит и утвърдена традиция в изкупуването, преработката и реализацията на мляко и млечни продукти на българския и международния пазар.

През 2000 г. започва изцяло реновиране на сградата, като от 2004 г. насам дружеството се ръководи от управителя – Михаил Тачев, който е и председател на Националната асоциация на млекопреработвателите в България.

По програма САПАРД са спечелени и вложени като инвестиции 3,3 млн. лв., които включват:

- модернизация на предприятието
- изграждане на нова, модерна складова база за съхраняване на готовата продукция
- изцяло нови машини и оборудване.

Проф. Д-р Ангел Кожев наблюдава технологичния процес

Изкупвателната мрежа е изградена на териториален принцип, като обхваща над 40 ферми и приемателни пунктове в населените места на Пазарджишка, Пловдивска и Софийска област. Суровото мляко, което се събира за производство на продуктите с марка „Дядо Либен“, е с много високи качествени показатели поради наличието на планински животни, отглеждани в тези области. Производството е организирано в екологично чист планински район – гр. Копривщица, благоприятстващ развитието на млечнокиселата микрофлора и пълноценното протичане на технологичните процеси.

През февруари 2008 г. комисия от Националната ветеринарномедицинска служба (НВМС) е издала сертификат без никакви забележки, че дружеството отговаря на всички критерии на ЕС.

В предприятието се произвеждат 6 вида кашкавал, 2 вида саламурено сирене, масло, извара и топено сирене. Тук работят 55 човека, като всички те са от Копривщица. Висококвалифицираният персонал от млади хора и незаменимата консултантска помощ от проф. д-р Ангел Кожев – посветил целия си живот на млекопреработването в страната, гарантират постоянното качество, характерно за продуктите, носещи марката „Дядо Либен“.

КОПРИВЩЕНСКАТА ЖЕНИТБА НЯКОГА...

Част от булчински чеиз

Копривщени, жителите на този уникален град-република, са влюбени в красотата. И градът им добре устроен, и къщите им красиви и удобни, и веселбите им тежки и продължителни. Венчигото на син или дъщеря е повод за едно такова тежко едноседмично тържество.

След одобрението и съгласието на двете семейства се прави официален годеж. В определения за това ден момъкът със своите близки отива за размяна на пръстените в дома на своята избраница. На „изпровождяк“ годеницата дарява всеки от годежарите с малка китка от хубави цветя, според сезона, към която е привързана с червен копринен конец по една златна или стара сребърна монета. Събитието е силно възвущащо, емоционално и народът го възпява в песента:

*„Пенка Стояну думаше,
Стоене, луда гидийо,
цветята не ми обирай,
че скоро ще ми потрябват,
за сватове и стари сватове,
за девери, за свекър, свекърва,
за зълви и за етърви,
и за първо ми либе Стояна.*

От този момент двете фамилии започват усилената подготовка за сватбата.

В книгата на Ив. Говедаров „Копривщица във връзка с духовното и политическото възраждане – спомени“ се описват сватбените тържества в Копривщица. Те се правят със „салтанат“ и траят по цяла седмица. Всеки ден е незабравим и изпълнен с много веселие и емоции. По онова време в Копривщица не е звучал „Сватбеният марш“ на Менделсон, но през цялата сватбена седмица градът се е огласял от звущите на бързите хора и мелодичните песни на прочутия за времето си копривщени оркестър – създаден и дълги години просъществувал благодарение на местните беглички и търговци. Това са хора, видели и препатили много по време на ежегодните си пътувания и разбрали простата истина, че без хубава музика не може да мине нито едно събиране на хората, било то за добро или за лошо. За да могат да се веселят копривщени, местните първенци помагат на десетина отлични музиканти, начело с диригент, да се организират и да озвучават тържествата им. Оркестърът толкова се прочул, че започнали да го канят и в околните селища – Карлово, Стрелча, Панагюрище, та чак до Пирдоп. Старите хора още си спомнят превзходните цигулари Кулата и Акманът, флейтистите Севко и Мето, придружавани от Асан с голямата тамбура.

Под звущите на тази музика в четвъртък започват тържествата на всяка копривщени сватба. Този ден се нарича „ден на кваса“, защото тогава се забърква квасът (маята), след това се меси хлябът за цялата следваща седмица и, вече втасал, се пече в неделя. В четвъртък, през

дня, годеницата, заобиколена от най-близките си приятелки, които паят сватбени песни, замесва копривщени тутманик (местна много вкусна баница). Привечер пристига годеникът с неговите роднини и приятели. Всички сядат на трапезата и той (бъдещият зет) разчупва пресния тутманик. Първите два залъка са за младите, те ги „лопват“ (хапват) в присъствие на гостите (както сега се отпива шампанско), след което от тутманика на бъдещата невеста се раздава и на останалите присъстващи. Тази вечер младият мъж за първи път официално остава и на вечеря в дома на бъдещата си жена.

Петък е много тържествен ден за годеницата – изнася се на показ премяната на булката (нейният чеиз). Рано сутринта всички предмети от чеиза са „проснати на простори“ (наредени са) в една или две стаи. И както в копривщениската черга е втъкано:

*„Ред коланче гиздо за момиче.
Ред хайдушки пояс за юначе.
Ред зелено цвете – средногорче.
Ред новой за бяло пеленаче.
По средата пиле-разговорче.*

(Х. Харалампиев – „Небе за камбани“)

...така и в чеиза на момата има всичко: има ризи копринени с кенета, има и ризи памучни, има кюртове подплатени, има чохени закета, и салтамарки, и фустани за всякакъв случай, и фустани за делник и празник, и кърпи, и чаршафи за лете и зима, и юргани, и възглавници, и тестета чорапи, и обувца, и терлици, и жълтици, и какво ли още не – всичко необходимо за младото семейство. Е, чеизът е задължителен при сватба, затова е на показ цял ден, но всяко семейство го приготвя според собствените си вкус и възможности.

Например чеизът на Мария Петко Доганова съдържа 42 вида предмети в различни количества на обща стойност 22 830 тогавашни пари.

В годините на Възраждането е нямало друг начин. В онези години всичко се е изработвало на ръка. Чеизът – видът и качеството на предметите в него, са показвали доколко момата може да се справи с бъдещите си задължения на домакиня и майка и в същото време са били предпоставка за започване на семейния живот. По този начин младите са били независими от семействата си, не е било необходимо за всяко нещо младата булка да тича при майка си. Имало е практика чеизът на момата да бъде описан (бройки предмети и техните цени), за да се знае точно с какво тя отива в новия си дом. И идва петъкът от сватбената седмица. Родният дом на момата блести от чистота, дворът е премежен, семейството чака гости – голямо и малко се извървява да разгледа чеиза, да похвали годеницата и да ѝ честити. Цялата къщата се люлее от смях, песни и закачки. Тук е копривщениската музика, под нейните звущи на двора се вият хора. Излагането на чеиза е празник не само за момата и нейните родители, но и за целия град. Около къщата на младоженката се събира цяла Копривщица – млади и стари, невести и момичета – облечени в разкошни, гиздави премени, млади момци, дошли с годениците си. Не липсват и копривщениските ергени, придружени от сестрите си, те идват да честитят на щастливата избраница и в същото време да се поогледат за някое момиче, което след време да направят своя годеница. Всеки се забавлява, както му е приятно – едни играят хоро, други се разхождат около него и си приказват. И най-младите момичета са тук, на тържеството, нагиздени с безупречните си носии, те се включват в хората и игрите, но под зоркия поглед на по-възрастните си, вече омъжени сестри или снахи. На огледа на чеиза не липсват и копривщениските бабки. Застанали от страни, те наблюдават със зорко око младите и, разбира се, все ще намерят някакъв кусур.

В съботния ден, „мената“, става миенето, ре-

шенето и плетенето на плитките на годеницата. То се прави в присъствието на нейните приятелки и роднини. През цялото време се паят подходящи песни. Традиционна за случая е песента:

*„Изгреяло е ясно слънце,
най изгрея едно дърво,
едно дърво яворово,
под дървото юнак Стоян,
а до него мила Славка“, и т.н.*

Привечер в събота пристига годеникът с всички свои роднински и приятелски семейства и поднася дарове на годеницата си и на нейните родители и роднини. На тръгване, в замяна, гостите отнасят чеиза и даровете, с които родителите на годеницата даряват от своя страна годеника, родителите и роднините му. Вечерта е така наречената „момина вечеря“, в която годеницата, заобиколена от най-близките си роднини и приятели – момичета, прекарват заедно в гошавка и песни. Това е вечерта, в която девойката се прощава с моминския си живот.

НЕДЕЛЯ е ВЕНЧАВКАТА. Това е кулминацията на сватбените тържества. Сутринта годеницата, облечена във венчалната си премяна и забулена с голям, червен тънък тюл, общит със сърма, посреща годеника си, придружен от всичките негови роднини и приятели. Те я вземат от бащиния дом и я отвеждат в черквата. След венчавката всички заедно отиват в дома на момчето. Този ден той дава голяма гошавка (наречена момина) на родителите, роднините и приятелите на семейството, с което се свързва. През цялото време булката е заобиколена от своите девери и калинки (шафери и шаферки), които след свършване на веселбите я предават на нейния съпруг за през нощта. Целия ден не млъкват инструментите на музикантите, изключение прави времето в черквата.

В понеделник щастие като слънце свети и греє в бащините домове на младоженците. Много рано сутринта родителите на младоженца изпращат подарък на родителите на булката – един

хубав овен, на главата с венец от най-красивите и благоуханни цветя. Животното е нашарено с червен цвят от кърмъз, емблема на висок морал и целомъдрие на младата булка. И пак гошавка – привечер, в понеделник, така наречените „отвъртки“. Родителите на булката (за да не останат назад) канят у дома си младоженците и техните родители, роднини и приятели, и отново музика, песни и хора.

Във вторник оркестърът ще посвири и попее в дома на младоженца и ще получи подаръци от неговите родители.

В сряда всички заслужено почиват.

В четвъртък младоженците, новото семейство, сами подръка, отиват на гости у бащата на момичето. И пак оркестърът ще посвири в присъствието на тъста и ще получи дарове си и от родителите на младата булка.

С това официално посещение на нейния бащин дом сватбените тържества приключват, започва семейният живот. По-възрастните копривщеници, които са присъствали и наблюдавали сватбата, ще рекат: „Тумба лумба за три дни, тухта леле за до век.“

Тежки сватби, за чудо и приказ, се правят само при първо венчило. Споменът за тези тържествени и весели дни остава за цял живот в паметта на участниците.

Повторната женитба е съвсем различна. Цялата церемония е опростена и много тиха. Когато вдовец или вдовица свързва живота си с ерген или мома, венчавка се прави скромно, без много шум, в дома, в присъствието на най-близките хора, и то понеделник или сряда вечер.

В епохата на Възраждането така са се женили младите хора – с много шум и веселба. С отдалечаването от това време венчавката се прави все по-опростено. Стигна се дотам, че в наши дни младите свързват живота си без тържество, без церемония, ей така, делнично, няма сватбен ден. Началото на съвместния им живот е един обикновен ден, като всички останали. Лишавайки се от положителните емоции на този единствен акт, извършен в съзнателната възраст на човека, те губят страшно много.

Един е сватбеният ден и споменът за него остава за цял живот!

Инж. Любомила
Семерджиева-Мумова

... И СЕГА

Напоследък в Копривщица обичаите се възраждат. Млади двойки избират да сключат брак в града и, заплени от старинния му дух, организират своите сватбени тържества в традиционен български стил. Дори общината в града се е постарала да запази частица от старинните обичаи. Обредната зала е в автентичен български стил с миндери и изрисувани стени. Венчавката преплита съвременните, законови изисквания с традиционните и автентични ритуали на Българското възраждане.

Докосвайки се до изконните български традиции, превръщате своя празничен ден в уникално и незабравимо събитие, различно и запомнящо се. Усещането да се омъжиш в народна носия, да се простиш с майка и баща на фона на „Ела се вие, превива“, да преминеш по калдъръмените улици на град, скътал под стрехите топлината на българското огнище, да се вречеш на място, където са се врещали във ярност към България едни от най-смелите ѝ синове – това усещане не може да се опише, то трябва да се изживее.

Използвани са материални от сайта www.koprivshitzta.com

Снимка Иван Василев

КНИГОЛЮБИВИ ВЪЗРОЖДЕНЦИ

Когато през 1806 г. Софроний Врачански подготвил за печат обемистия ръкопис на Нелника, той се обърнал към българите във Влашко за материална помощ. „Но сос много харч бива тоя печат, ще идат до десят хиляди гроша, а аз немам толико хал“ — пише книжовникът в своето послание. Разчитайки на благородната щедрост на читателите, той пояснява: „Почто е това добро общо за всего болгарского народа...“ На този призив се отзовали само двадесет и шест единородци. Имената на спомоществователите са отпечатани на отделен лист, който не присъства във всички екземпляри на изданието. Между тези първи меценати е „Петко поклонник в Коприщица“, който дарил 20 гроша.

Намирането на парични средства за отпечатване на новите български книги се превръща в главен проблем за книжовниците. Типографиите се намират далече в чужбина (Будим, Букурещ, Белград и др.), разправите и разходите по отпечатването са големи. „Ах, прокляти пари!!! Сичкото от них зависи!“ — този вопъл на Неофит Рилски в едно писмо от 1849 г. звучи съвременно.

Значението на спомоществователите е било изключително голямо. Те предплащали известен брой книги и така осигурявали издаването им. В отговор на родолюбивия им жест в края на книжното тяло са поместени дълги списъци с техните имена, подредени по градове и професии.

За периода от 1837 до 1875 г. копривщеници станали спомоществователи на 52 книги в 1995 екземпляра. Голяма активност се отбелязва до 1850 година. Нека тръгнем по следите на тези любородни българи.

През 1837 г. от Будимската университетска печатница излиза „Христоития или Благодравие...“, преведена от високообразован карловски учител от Жеравна Райно Попович. Годината съпада с

отиването на Неофит Рилски в Коприщица, за да утвърди в училището новата взаимна метода. В обширния предговор на книгата даскал Райно изтъква нуждата от реформа на образованието и отрича старата килийна система. Дошла навреме, Христоитията събудила голям интерес сред образованите копривщеници. Предплатени са 31 екземпляра от изданието. Сред имената на спомоществователите е Почтенословнейший Г. хаджи Геро учител. Той е записал две книги. Родът на Хаджи Геро Добрович Мушек е сред най-образованите в Коприщица. Той е баща на големия книжовник и просветител Найдено Геров. Като учител в Коприщанското обществено училище, дейността му запълва цялата първа половина на века. Ето как този образован копривщенец е описан от неговия внук Тодор Панчев: „Хаджи Геро бил едър, насюван, прав, побелял старец с поглед строг и ясен. Той бил много нервозен, когато говорел, главата му треперела. Имал приятен глас и бил сладкодумник, обичал много шегата. Плашили за немирните деца бил дядо хаджи, от сянката му се бояли...“ Неслучайно колоритният образ на този старец е описан от Любен Каравелов като Хаджи Генчо в прочутата повест „Българи от старо време“.

След Хаджи Геро откриваме името на друг известен копривщенец — Мусикословнейший Г. Христо Вулкович Пуляк. Той е заслужил този епитет, понеже е бил отличен църковен певец и пръв въвел музиката за учебен предмет. По това време, заедно с Найдено Геров, той е един от най-напредналите ученици на отец Неофит. Христо Вълков Пуляков ще учителства тук от 1839 г. до 1854 г., като ще е главен учител до 1850 г. Голям книголюбец, той е имал най-добрата лична библиотека в Коприщица. На него дължим първото „Описание на Коприщица“, поместена в списа-

ние „Български книжици“, г. III от 1860 г. Тук той с гордост отбелязва, че селището е населено само от българи, като по това време има 8000 жители.

Календарите били любимо четиво по време на Възраждането. Те са истинска народна енциклопедия с познания по астрономия и география, описания на „градища Болгарски“ и прочути панаири, лекарственник, леточисление и др. Петдесет и три любознателни спомоществователи са получили тази книга, сред тях отново са имената на Хаджи Геро и Христо Пуляков.

Двамата учители са записали по две книги от „Стихийна аритметика“, преведена от Сава Радулов, издадена в Смирна през 1843 г. Спомоществователите от Коприщица са 25. В списъка откриваме и името на Йоаким Груев. Във взаимното училище бил ученик на Неофит Рилски.

През 1846 г. той ще се завърне в Коприщица, за да стане ученик на Найдено Геров, с когото ще го свърже тясно приятелство. После ще приеме управлението на училището от 1850 до 1854 г., след което ще замине за главен учител в класното училище в Пловдив. Йоаким Груев ще остави ярка следа като просветен деец, автор на учебници и общественик.

През 1847 г. в Коприщица се завърнал Найдено Геров. Той е осмото дете от тринадесетте деца на Хаджи Геро. Дошъл от Русия, тук основава първото класно училище. Спомоществовател е на „Писменица“ от 1847 г. През учебната 1849/1850 г. заминува за Белград, за да отпечата своя учебник „Извод от физика“. Това е първият български учебник по физика. По това време Найдено Геров е едва на 26 години. За огромния интерес към изданието говори фактът, че от Коприщица той е записал 250 спомоществователи! Дотогава не е имало българска книга с такъв успех. Славата на учения копривщенец се разнесла навред,

ВЪ КОПРИВЩЕНЦИ.

Благороднейший Отецъ Г. пана Пана	Иконома
Преподобнейший Отецъ и Иеромонахъ Г.	Агапалгакъ Хиландарца
Преподобнейший и словенский Отецъ и	Иеромонахъ Г. Игнатий Рълецъ
Благороднейший Отецъ Г. пана Муха	ила и П.
Благороднейший Отецъ Г. пана Гергитъ	— — — Отецъ Г. Х. п. Димитръ
— — — Отецъ Г. пана Стефанъ	— — — Отецъ Г. пана Пана

израз на което е популярната песен „Прочул се Найдено граматик“. По-натък дейността на Найдено Геров ще продължи в Пловдив и той ще се прояви като борец срещу гърцизма, общественик и администратор, писател, филолог и лексикограф.

Сред имената на спомоществователите се срещат представители на различни копривщански фамилии. Ето някои от тях: Вълко Моравенов, Теодор Карапеткович, Динчо Вельович, Х. Стоян Груйович, Петър Генчович, Груйо Генчов, Лулчо Груев, Цоко Каблешков, Тодор Семков терзия, Вело Стоянов Бегликчия, Петко Христов Доганов, Павел Герджиков и др.

Пътят на просветата преминава през книгата. Снабдяването с книги се осъществявало и чрез панаирите, странстващите книгопродавци и новооткритите книжарски дюкани. Ала в жеста на спомоществователите има характерната за възрожденско време жертвоготовност и патриотизъм. Такова високо съзнание за род и просвета са притежавали и многобройните копривщански спомоществователи. Те са успели да обединят в едно своето книголюбие с учебното и просветното дело. Списъците с имената им са достоен паметник, напомнящ за тях.

Д-р ТОНИ ЗАРЕВ
Илюстрация: архив на автора

Емили Ан Странгфорд в Коприщица

Още от млада възраст Емили Странгфорд (ок. 1830-1832-1887), английска писателка и общественичка, дъщеря на известен адмирал, проявява интерес към живота на поробените българи, които описва в книгата си „Пътуване на Изток“.

По-късно, като съпруга на виконт Пърси Елен Фредерик Уилям Смайт лорд Странгфорд (1826-1869), английски пер и член на Камарата на лордовете, тя прекарва известно време в Цариград, където лордът е назначен за секретар по източните въпроси в английското посолство. В процеса на своята служебна и научна дейност сръ Странгфорд обиква българите и става техен защитник, като вървя в бъдещото им свободно развитие. Това свое отношение той предава и на съпругата си. В завещанието си към нея рано починалият ѝ съпруг я задължава да направи всичко, което ѝ е възможно в подкрепа на този народ.

И когато Емили Ан Странгфорд научава за избухналото в България въстание и се запознава с ужасите и жестокостите, на които са подложени българите, тя с неимоверна енергия се включва в разрастващото се все по-машабно движение в родината ѝ за подкрепа на българската кауза и помощ на страдалците. За кратко време в Англия са организирани фондове, като основаният от нея фонд дарява 29 000 лири стерлинги. С част от тези средства и с много свои лични спестявания тя купува голямо количество дрехи и медикаменти и придружена от четирима лекари и осем милосърдни сестри, пристига в България през септември 1876 г. Оттук лейди Странгфорд тръгва по неспокойния и пълен с опасности път.

При раздялата си с България лейди Странгфорд осиновила шест момичета, които взела в Англия и ги издържала, докато завършат образованието си, след което да станат учителки в родината си. Също така пожелала сградите на шестте набързо построени болници да бъдат използвани за училища.

По време на тази благотворителна дейност са раздадени 10 000 чифта потури, 8000 аби, над 12 000 сукмана, 5000 ямурулка, 1000

завивки. Дарява още 110 казана за варене на розово масло в Клисуря и други селища в Розовата долина, за да се възстанови поминъкът на разореното население. С нейни средства са построени 1 мелница за брашно и 5 бичкиджийници за дървен строителен материал за строеж на къщи. С помощта на българското население в Пазарджишко са възстановени домовете на близо 5000 души.

По време на своите обиколки из разорените и съсипани селища по българските земи лейди Емили Ан Странгфорд посещава и Коприщица — мястото, където пламва първата искра на Априлското въстание. Тя разбира, че селището, макар и неопожарено, дава своя тежък данък в епичната борба.

Тежкия данък не се изчерпва само със заловените въстаници и всички набедени в участие и подкрепа на въстанието. Една част от ръководителите се спасяват временно в Балкана, други са заловени и завързани с въжета, изтезавани са по пътя до Пловдив и София, където са изправени на съд, а мнозина от тях намират смъртта си тук, в Коприщица. Нападателите подлагат населението на безчинства и жестоко ограбване. Този ужас намиравярно отражение в дневника на стария и вече скован от болести учител Христо Пуляков. Той пише, че денонощно из града се чуват удари от брадви, с които се разбивали врати и порти, а жестоките плячканджии нахлували в къщите и отвличали всичко намерено там. Златото, което жените криели в пазвите си, бивало вземано насилно. Учителят възкликва: „Ах! Колко къщи са изобрахъ и колко жени са обезчестихъ. Много къщи са обрахъ до влакно.“ Той пише, че в Коприщица е бил заклан или откаран в турски села почти всичкият едър и дребен

добитък, били отвлечени конете и отнети каруците. Овчари, скотовъдци и земеделци останали без стоката си. Авторът отбелязва: „Сега копривщане видехъ и познахъ себе си голи и лишени от всякакво средство за препитание.“

Съобщава още, че след всичко това в Коприщица дошли американци да разпитват за тези събития.

След всичко чето благородната дама решава да посети града, да се запознае отблизо с неговите страдания и да помогне с нещо на населението. Пристига тук най-вероятно през октомври с преводач и придружители. Свързва се с членове на църковно-народната община и на общинския съвет и остава удивена, като среща тяхната интелигентност и съзнателност. Един от общинарите бил Тодор Д. Каблешков — чичо на революционера. Лейди Странгфорд го попитала колко неграмотни има в селото и получила отговора: „НИТО ЕДИН.“ Възхищава се от грамотността на населението, от факта, че всички улици и даже междуселските пътища са покрити с калдъръми, че тук преди преживяната катастрофа са съществували църковни, училищни, революционно-политически организации, женска организация и добре организирана градска санитарна служба. Всичко това кара тази изключително интелигентна жена да сравни Коприщица с едно английско градче.

Вероятно общинските съветници са обсъждали къде да предложат на заслужилата благотелка подслон. Решението било за наскоро ремонтираната и подновена къща на Патъ Мълчов — уважаван от съгражданите си участник и един от ръководителите на самото въстание в града. Собственикът ѝ по това време излезавал присъда в турския затвор на остров Родос, а къщата се обитавала само от майка му Цона Мълчова. Станите били чисти и подредени. Домакинята с ра-

дост и уважение приела знатната гостенка, като ѝ предложила да си избере в коя стая да ношува. След разглеждането на къщата лейди Странгфорд избрала уютната малка одая на горния кат. Тя е с интересна камина върху каменен пиедестал и със странични каменни прегради, украсени с релефи, символизиращи мъдрост и сила (образи на бухал и лъв).

На една от стените в малката одая имало окачен „Ерусалим“ с множество религиозни сцени, пред които Емили Ан се моела. Два мандера били покрити с макати и възглавници, а над тях за покриване през нощта домакинята слагала по едно ново кебе на зигзагообразни ивици от бяла и златистожълта вълна.

Гостенката направила силно впечатление на баба Нягулица Мълчова с нежното си и силно одухотворено лице, с изключително скромното си черно облекло в знак на траур за съпруга ѝ, починал преди 7 години. При всичкото старание на домакинята да поднесе вкусни ястия на знатната дама, тя не ги докоснала, защото била вегетарианка и приемала само постни гозби.

Посредством своя преводач лейди Странгфорд дълго разговаряла със стопанката на гостоприемния дом. От нея тя разбрала, че синът ѝ търгувал в Александрия, че имал годеница и се готвел да прави сватба, но дългът към поробеното отечество го откъснал от личните му проекти.

Когато лейди Странгфорд се приготвяла за път, Цона Мълчова, в знак на най-силни чувства и надежда, като подарък метнала на коня едното от двете красиви кебета от малката одая. Раздялата била трогателна. А второто кебе и до днес краси стаята, обитавана от лейди Емили Ан Странгфорд, и се пази като ценна реликва от потомците на Патъ Мълчов.

И в Коприщица има следи от дейността

на тази забележителна жена. Тук с нейни средства е открита трапезария за изстрадалите стари и обеднели жители на града. Помещението се е намирало в центъра в старинната къща на Личевия род, облицована с бели дървени тапи. До неотдавна на фасадата на тази сграда имаше паметна плоча, напомняща за лейди Емили Ан Странгфорд и нейната благородна помощ за копривщеници. Днес там се намират лекарските кабинети на здравната служба в града.

Напоследък у нас се забелязва стремеж към увековечаване имената на заслужили в историята ни българи и чужденци. Ето защо е наложително да се постави паметна плоча и на тази дарителка на мястото, свързано с името ѝ. Инициативата и предложение за текст на паметна плоча се поема от Общото Коприщанско настоятелство.

В тази сграда през 1876 год. английската мисонерка лейди Емили Ан Странгфорд открива трапезария за жителите на гр. Коприщица. от признателни копривщеници и Общо Коприщанско настоятелство 2008 год.

Прочула се по българските земи, шедрата благотелка оставила незабравими спомени. На някои места в България днес се срещат скромни знаци на признателност, показани по различен начин: в Батак — паметник и болница, в София и Пловдив — улици на нейно име, на гарата в гр. Хисаря е поставен барелеф с образа на Емили Ан Странгфорд, под който се четат знаменитите стихотворение на великия ни народен поет Иван Вазов, поднесено ѝ в знак на голяма благодарност като адрес в стихотворна форма през 1887 г.:

На лейди Странгфорд
В тежки часове, негодни
за народа ни злочест,
пълна с чувства благородни —
идеш ни на помощ днес.
Идеш да дадеш утеха —
хляб на гладните деца.
С милост нежна в сърцето,
с дума блага на уста,
балсам да леш навред, лето
се намира жалостка...
Ана Мълчова-Спасова

ПРОДЪЛЖАВА НАБИРАНЕТО НА СРЕДСТВА

за реконструкция на сградите и за реставрация на стенописите на храм „Св. Николай“ в гр. Коприщица.

До този момент дарения са направили повече от 100 човека, като общата набрана сума възлиза на 3106 лв. Имената на всички дарители можете да намерите на интернет страницата на настоятелството www.kopriv.org.

Всеки, който има желание да подкрепи започнатата благородна инициатива, може да дари пари на сметката на Общо Коприщанско настоятелство:

Банка ДСК, клон Дървеница; IBAN: BG73STSА93000010559942; BIC: STSABGSG

Моля, в полето „основание“ да отбележите: „Храм Св. Николай“.

В България има много малко паметни места, пред които цялата нация се прекланя безусловно. Едно от тях е Копривщица. Героичните събития, станали в градчето през април 1876 г., се запечатват в паметта на всеки ученик още в първия миг, когато в часовете по история започва да изучава въстанието. И това е така не защото Априлската епопея е по-малко величава от този в останалите градчета и села, които в тези дни изправят черешовите си топчета срещу Османската империя, а защото Копривщица поради едни или други обстоятелства има привилегията да е първа.

Странно е, че досега няма цялостно проучване на традиционната култура на Копривщица. Не ме учудва обаче фактът, че именно потомката на Каблешковия род се заема в края на ХХ в. да събира сведения за тази част от културната история на местните жители и така успява да съхрани за поколенията спомена за едно безвъзвратно отиващо си минало.

Поради липсата на достатъчно литературни източници Р. Каблешкова използва в проучването си на народната култура в града типичния за етнографията метод – теренното изследване. Десетте години, през които тя работи, са свързани със записването на разказите на десетки жители и най-вече на представители на женското съсловие. Известно е, че жените са по-консервативната част от членовете на обществото и затова те са основните хранители на традициите в рамките на семейството и рода, което умело е използвано от изследователката.

И така, тя ни запознава с основните поминъци в градчето – земеделие, животновъдство, занаяти. През Възраждането занаятите са определящи за стопанския облик на Копривщица.

Събирайки теренни материали повече от век след посочения период, Р. Каблешкова не успява да намери нито един потомък на занаятчийското съсловие. Традицията в тази област е безвъзвратно изчезнала. Днес за уменията на старите майстори съдим само по изящните вещи, които са изложени в музеите като част от уредбата на копривщенските къщи. Свидетелство за тяхното творчество са и каменните релефи с фантастични образи върху десетките стари копривщенски чешми, които кой знае защо вече не текат, въпреки че дарителите са ги завещали

IN MEMORIAM

Почина големият юрист, председател на Конституционния съд, виден преподавател и почетен председател на Общото Копривщенско настоятелство проф. Живко Сталев.

Целият си живот той посвети на правото, в защита на истината.

Неговото присъствие в Общо Копривщенско настоятелство даде начало на разгърнатата работа за популяризирането, развитието и прославата на Копривщица.

Поклон пред неговата памет.

ЕТНОЛОЖКО ИЗСЛЕДВАНЕ

По инициатива на Общото Копривщенско настоятелство на 19 ноември 2007 г. в Столичната библиотека официално беше представена книгата на Райна Каблешкова „Копривщица“, излязла от печат през лятото на 2007 г.

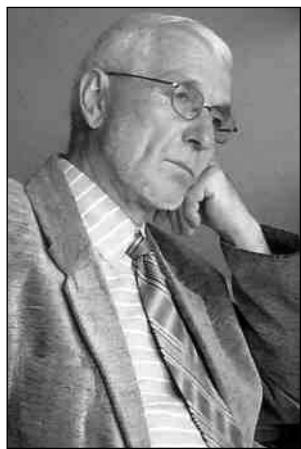
Поздравления за авторката

на потомците, за „вечная памет“. В книгата си авторката маркира тази част от културата на града, отправяйки ясното послание към бъдещите изследователи – да търсят други извори при изследването на проблема.

Със завидна педантичност авторката е събираща зрънце по зрънце отделните елементи, от които се изгражда структурата на всеки традиционен празник, за да може да ни ги представи като система. Коледа, Васильовден, Ивановден, Атанасовден, Вълчите празници, Сирни Заговезни, Великден, Гергьовден и т.н. – целият празничен календар на българите е намерил място в живота на копривщенци.

По отношение на събрания материал една от най-подробните части в книгата е тази за семейните обичаи – родилни, сватбени, погребални. И докато за копривщенската сватба има повече сведения в литературата – стари и нови, то за погребалната и родилната обредност досега не са ми известни етнографски извори.

И така, страница след страница читателят открехва не само портата, но влиза и в копривщенския дом, където може да празнува с неговите обитатели, да потърси спасение от неизличими болести и пораженията на лошите очи в заклинанията на баячките или да използва традиционните им знания

което са книгите му „Кръговрати“, „Между залега и изгрева“, „Отвъд очевидното – български афоризми“ и „Джазът“.

Представяме ви две от стихотворенията му, поместени в „Кръговрати“.

КОПРИВЩИЦА

Тесните улички в тихия град,
къщите, скрити зад каменни зидове...
Всичко тук беше за мене нов свят,
някаква неумолима идилия.

Тук всеки миг е безкрайно богат
с хиляди неразгадани видения...
Бедни са думите стария град
да възкресят
в стихотворение.

1961 г.

НА ГОСТИ У ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ

Дървената порта скръзва леко
и се сепва сънния покой.
Аз пристъпям плахо по пътеката,
по която стъпял е и той.

Спирам се пред къщата смълчана
и прекрочвам дървения праг.
От стената Димчо Дебелянов
кани ме на гости с поглед благ.

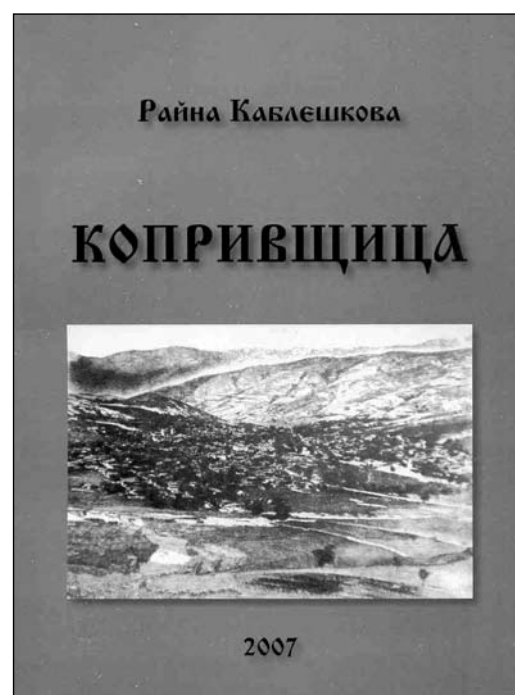
Влизам. И ме среща тишината.
И оставам сам с поета аз.
И ми шепне нови, непознати
стихове нетленният му глас.

Мой поете, ти ли ми говориш,
или туй са старите стени,
в своите обятия затворили
споменът за миналите дни.

Или туй са вишните, очакващи
своя кротък син да дойде пак,
или майка ти сред полумрака
пита ме за твоя нов бивак.

Колко ми е скъпа тази къща!
Тръгвам си, а някаква тъга
неусетно пак назад ме връща.
... Сякаш се разделям с родна къща,
сякаш бил съм в своя собствен дом сега.

1961 г., Копривщица

за лечебните свойства на билките. А в празник да вкуси от копривщенския тутманик и докато преглъща, да се радва на багрите на тъканите, които създават топлина и уют в дома.

Така постепенно Р. Каблешкова ни въвежда в света на миналото, което определя неповторимото в културата на жителите на Копривщица. Къде се крият корените на тази специфична култура, вероятно никога няма да узнаем.

Надявам се, че проучването на Райна Каблешкова ще намери многобройни читатели не само сред специалистите, които изследват българската народна култура, но и сред по-широк кръг читателска аудитория, която се интересува от безценното наследство, оставено ни от нашите деди и прадеди. Пожелавам на авторката да продължи своята работа в тази насока и да ни зарадва в бъдеще с нови трудове на тази тема.

Ст.н.с. г-р Надежда Тенева,
Етнографски институт с музей,
БАН

ВЕСТИТЕЛКА НА БЪЛГАРСКАТА СВОБОДА

(От стр. 1)

Тя е път към светите за всеки българин места и този, който иска да опознае България, може да я посети. На добър час!

При подбора на макетите водещи са два критерия – обектът да бъде знак за България и да е атрактивен като архитектура. Да предизвиква емоция.

Първата среща в мини-музей е с Копривщица – вестителката на българската свобода. Скрита озвучителна техника те пренася в реалното историческо събитие. Компютър „дава знак“ и звучи „Вятър ечи, Балкан стене“. Пред теб грейват възрожденските къщи. Още е ранни зори. Но будните българи отдавна са на крак. Моментът е съдбоносен. Пуква пушка, за да възвести началото на Априлското въстание. Лай на кучета. Суматохата расте. На мостчето на р. Тополница са се събрали войводите. Там е и Райна Княгиня – със знамето. Отстрани безмълвно, но само привидно, широко отворените прозорци на къщите запечатват като жадни очи историята.

вени в експозицията, са ситуирани около реката и моста и са точни копия на родните огнища на Димчо Дебелянов, Тодор Каблешков, Георги Бенковски и къщата – музей „Ослекова къща“ на виден търговец. Мостът, изобразен в макета, е реалното копие на моста, на който пуква първата пушка, поставила началото на Априлската епопея.

Излизаш оттук с пълна душа, с ръка на сърцето и казваш: „Благодарим ви!“ И ти се иска да стиснеш ръката на авторите, които съчетават в едно тайната на своето творчество с тайната на националната ни свобода. А какво е България без свободата и без духовните ѝ камбани? Без нейните култови знаци: Копривщица – единственото населено място, запазило компактно над 250 къщи – образци на възрожденската архитектура, без Паметника на свободата „Шипка“ и кораба „Радецки“, без Рилския манастир и Царевец,

поглед“ из духовните символи на тази древна земя, прекосяваме хиляди километри със самочувствието, че да си българин в България, вече е на мода!

Проектът е адресиран към учениците, към младите семейства и, естествено, към чужденците. Един път влязъл човек тук, не може да не си отиде одухотворен. Децата, които посещават експозицията с класовете, след това се връщат с родителите си, водят баба, дядо, приятелски семейства, искат да покажат на всички какво са видели. Точно в навечерието на Коледа дошъл автобус с деца от Самоков – организирано посещение. След няколко дни едно от тези дечица доведе от близко самоковско село баба си, дядо си, с цървулите, с бастуните, да видят, да разгледат. Първо се спират на Копривщица – тя е в центъра и привлича с фигурите, дърветата, птиците... с българщината, която свети от всеки прозорец на къщите-макети.

След беседата децата имат време свободно да разгледат и да задават

разнообразие на материали – от смоли и пластмаси до истинско дърво. Освен това за макета на Рилския манастир са търсили истински камък, взет от околната местност.

Точните модели на обектите се изработват в ателиета, които също се наричат „България на длан“. В тях работят 120 души – макетисти,

Сънински в поканата си до всички училища в страната. – Предлагаме ви да проведете някои от учебните часове по история или български език сред нашите културно-исторически светини. Елате и вижте БЪЛГАРИЯ НА ДЛАН!“

Колекцията ще продължава да расте „неограничено“. Авторът, който

Всичко е толкова истинско, че децата, дошли да разгледат експозицията сами или с класовете си, се прехласват. Вадят джиесемите и снимат. Мобилният оператор разказва на три езика (български, английски и руски): „Град Копривщица. Град-музей. Разположен е по двата бряга в горното течение на река Тополница, в сърцето на Същинска Средна гора. Възниква през XIV век. Намира се на 110 км югоизточно от София. Люлка на Априлското въстание. Туристически център и планински курорт. Къщите, напра-

Катедралния храм „Св. Александър Невски“...

Невероятно е чувството, с което те дарява театралното изложение „България на длан“. Двадесет и два (засега) са макетите на знаковите паметници, култови сгради и исторически местности. Сякаш тук правят среща няколко цивилизации. В звук и светлина пред нас е красивата ни Родина. Участваме в забавно пътешествие през векове и събития. Като игра, само за минути или час, участваме в кратка туристическа обиколка „от птичи

и други въпроси. Какви са материалите, например. За постигането на хиперреалистичност и високохудожествен ефект са добавените умалени модели на хора и птици. Материалът е авентичен. Калдъръмите на Копривщица са изработени от истински камък. Църквата в Несебър се състои от 2400 камъчета. Те са като тухлички и се лепят една по една. В Калиакра пък е вплетен материал от самото място – един специфичен червен камък. Плочникът на Рилския манастир също е „авентичен“. Използвано е голямо

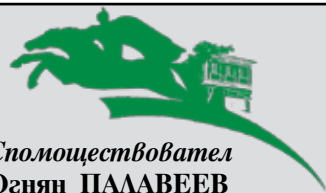
архитекти, художници, строителни инженери. За да бъдат точни копията, се започва с работни проекти, като за истинска сграда. Видеофилм непрекъснато показва един или друг макет как е бил създаван. Примерно „Св. Александър Невски“ е дело на баща и син. Работили са в продължение на 5-6 месеца. Това е много фин труд, борови се с пинсети. Изисква време и търпение. Ръководител в изработването на макета на Копривщица е Деян Саздов.

Театралната експозиция „България на длан“ може да се види от всеки българин. Тя вече има свой постоянен адрес: Културният дом (Обреден дом) „Красно село“, бул. „Цар Борис III“ 41. Преди да намери своето място, е пропътувала над 12 000 километра. Показвана в 10 града на България и в три европейски столици, включително и в Европейския парламент, където еврокомисарят по разширяването Оли Рен, разглеждайки експозицията в Брюксел, възкликва: „Бил съм достатъчно често в София, но едва сега виждам колко е богато културно-историческото минало на България. Тази страна от България бе останала в сянка по време на моите посещения.“

Подобен музей – мини България на дъха, поднесена в концентриран вид – може да бъде много полезен в нашия забързан свят. „Имаме прекрасна родина. Трябва просто да я опознаем, за да се гордеем, че сме българи – пише режисьорът Съни

има много по-амбициозна цел – построяването в центъра на София на музей от нов тип „България на длан“, който да събужда любопитство към всичко забележително и значимо в духовния свят на България. Това ще бъде един атракцион от ново поколение, с над 200 макета върху площ от 5-6 хиляди квадратни метра, с осветление, със звук. Освен това ще присъства и зеленият свят на България, както и водният свят. Ще има и библиотека, в която непрекъснато ще можем да прочетем по нещо от всички български автори – раят на българската книга. Ще отсядаме в кинозалон, в който ще можем да гледаме български филми. Това ще е едно уникално място, което ще събира в себе си и туризма, и културата, и историята. Един музей от нов тип, по-раздвижен. В него ще намери място и кът за „гарите на България“ – имаме 4-5 изключително красиви гари – с техните влакчета. След това ще бъдат представени църквите на България, манастирите, крепостите, съкровищата на България и т.н. Една малка България, събрана в интересно, раздвижено пространство, с много вода, зеленина, светлини. Едно място, което да въздейства едновременно на всички сетива на посетителя. Мини-копие на държавата, представено по най-добрия начин. Целта обаче на авторите е да накарат хората да отидат при самите оригинали. След като разгледаш „България на длан“, да ти се прииска да идеш до Копривщица, Мелник и Рилския манастир.

Филипунка Бонгокова
Снимки Николай Славов,
Тони Владимирова

Спомоществател
Огнян ПАЛАНБЕЕВ

Издание на Общото Копривщенско настоятелство
ISSN 1312-8795

Рег. колегия: Харалампи Харалампиев – главен редактор,
Антоанета Абаджиева

Стилов редактор: Филипунка Бонгокова

Графичен дизайн: Мария Милушева, Григор Николов

Печат: „Симел Принт“ – Симеон Димитров

Адрес на редакцията: гр. София 1797, ул. „Трайко Станоев“ 3
Общо Копривщенско настоятелство

Тел.: 970 03 06; e-mail: office@kopriv.org; www.kopriv.org